

ACC. N:R M. 14622:1-48

Landskap: Småland Upptecknare: Olma Nilsson, Forskult
Härad: Nulbo Berättare: " " "
Socken: Skatelöv Berättarens yrke: f.d. älderdousshem förest.
Uppteckningsår: 1958 - 1959 Född år 1875 i Skatelöv

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Småden. s. 1-48

(sid. 1-3 om sagesmän)

LUF 109

Något om berättaren. Lin svar på
frågan om smeden L. U. F. 109.

Arkivet har min biografi. / Lin skämt
är liten men mitt minne är oerfärdigt
friskt. Och trots att jag var så nära när
min fader dog minnes jag ännu mycket väl
honom och hans arbete, och som följd därav
har jag under årens lopp tittat in i gamla
smedjor samt samtalat med smeder
om deras arbete. Hela min stora kärlek
har alltid varit inbunden av gammal
dags seder och bruk, arbete och arbetsme-
toder. / Lin moder var en ovanligt god
berättare med vakent blick och djupa
känsla, tack vare henne och hennes
moder = (min mor) född i Siggaboda
Härlanda socken Smål 1803. Min mor
född 1834 också i Siggaboda ja 4 gene

rationers kvinnor före mig ha berättat
ofantligt mycket från ena dottern till den
andra. Den första av dessa kvinnor
var ~~uxen~~ 1788. den s. k. Kalle Wentern,
han var då uxen och i tjänst hos en bonde
i sin hemsocken Ipureda nära Växiö. Han
måtte då vara minst 15-16 år. antas
var han född senast 1773 eller 1774.

Han var torpardotter från torpet Kuva-
hemmet under Åby herregård betöget
envid den lilla Kuvajön där fadern
lade ut kät och fick fisk, som äts i
stället för bröd — vilket saknades,
inte bara av denna torparfamilj
utan av det mesta folket. Denna
sagoman Wendele Jönas mormoders
moder Sara har berättat om sina
moder — som hette Märtha: Arbete

Och strävan på torpet, ja från första hand
är det denna Marthas hemadsfiskhållan-
de omkring mitten av 1700 talet som väckt
hennes efterkommandes stora intresse
för insamlandet av gamla folksägnen
och sktgerande på akt.

Olma Nilsson:

Smeder

Luj 109

Från Skatelöv, och där så anges även
från V. Torsås = grannsocknen till Skatelöv
begge i Årbo Härad Småland.

Tiden i huvudsak gäller omkring
1880 talet och tidigare, vilket då anges.

Upptecknare och till större delen även
berättare är änkefru Selma Nilsson född
1875 i Skatelöv socken, där fadern då
var smed hans namn var Peter Magnus
Hammargren, född i Hemmesjö socken
1831. Småland. Död 1881.

Under hela 1880 talet och flera decennier
tillbaka fanns i dessa socknar en ga aa
något gemensamt bejlag antända smeder.
Var och en smedmätare hade egen, eller
en sin företrädare arenderad smedja.
I den ordet bejasmad var bekant, särskilt
i V. Forsås kyrkoby och samhälle. Kalla-
des den smed som länne på 1850 talet
ennehade denna smedja för bej-a-smed
en. Under teknas fader arenderade
år 1854—1865 denna s. k. bejasmedja
men det var en äldre smed vid namn
Stochanus som ägde smedjan. Och inte
bejalaget. Personligen har jag alltid
efter min moders berättelse (efter fars död)
länkt mig aa smedjan bar detta namn
efter sin plats mitt i byn, ty alla

²Övriga smedjor hade alltid namn efter
sin ort, by eller större gård. Så fanns t. ex.
en om Skatelön: Jöley herregårds-smedja
belägen endast cirka 4 km fr. Torsås.
Göeåsa (gästgivergård) smedja härefrån
och ten Babla smedjan i Grimslöv by
var det rengefar samma utlång.
Härefrån och ten Huseby's beuks- och
lantbrukssmedja var antändet ännu
kortare.

På dessa orter och socknar omkring
Skatelön kallades oftast — inom det
samhälle där — med en smedja fanns
för bya-smeden. Men för att skilja
dessa från andra byars smeder sade man
ofta den siterade byns namn.

Babla (av Babel)-smeden sätes
benämning var Grimslöv/byasmed.

Babel var en öknarn som en klöckare
hade ödräpplat plåten, på grund av det
lite oräntliga bäningshus denne lät bygga
åt sig, och som allmänheten ansåg som ett
riktigt Babels = Babel. Smedjan
och Smedens bortad, fick öknarnen bara
därför att den var belägen i grannskapet.
(Babelsmeden hette Bergkvist, och var skänings.)

Ja, vid all slags järnarbeten vän-
de man sig till smeden, vardigen till
"bysmeden". Det fanns dock en del smed-
er som ansågs skickligare i vissa smid-
arbeten och då om arbetet gälde något
särskilt i hennes bransch så vände man
sig till denne. Sannolika ansågs vara
de bästa att berlä nya öknarnar och
finare kläddar t. d. Andra åter ansågs
göra — och ställa de bästa laggjärnen

L. v. liar, skärer Lövhackor e. l. e.

Den som hade tid och inte heller frågade
efter (efrågasatte) byarmens meinstycke; han
sökte upp den smed han ansåg bäst
kunnig i ena eller andra fallet.

I fråga om reparationer för jordbruksredskap
var bonden mycket beredd att smed-
en, ty vunder skörde — och vårbruket behöv-
det han på redskapen fort lagad, då
gav de det att vara värt och kör med
Mäster.

Det var säkert att någon
järnredskap såldes av kungresande smeder
det var i så fall någon smed som uppte-
datsått de varor han fört till någon
marknad, och nu försökte sälja vunder åter-
vägen. Men under 1850-talet och tidigare
körde smeder upp till gamla Torsås kyrkbacke
och sålde här till kyrkboföret — efter hög-

- mäsans slut — sörskiet runder slätter och
skördetid: här och skäror = handkärar
samt hugg — och handexor. Denna handels
upphörde före 1870.

Orsaken till denna handel på kyrkbacken
varje söndag — utom de större högtidsdag-
arna och äro 4 böndagar, var: så det var
bekänt att denna orsake varan just när
den behöfdes, också förspillades ingen tid
med att gå till smeden, den som hade
lång väg till kyrkan ombesörjde nästa
nöjliga ären värdstuga, ären blev medan
han ändå var ute. Och kyrk-backen
var den utdeles intier kyrkportarna till
de planer, således utanför kyrkans ring-
mur. Men omedelbart invid denna.

När omkring 180 år senare är det omöjligt
att angöra vilka dessa smeder voro,

Som likt träslåjare och smårethandlare
sålde sina varor till det ur kyrkan utskän-
mande folket. Konkurrenten var stor och
det gäldade för hantverkaren att fånga kunder
där dessa fanns.
Om icke kontraktbruden smed: se ovan.

Trana Skatöl socken nämns ej under
1880-talen. Smedjor och dessa böster
om Hjörn Åsnen (denna ej i delade socknen
mer ita) har många som fanns. Östan Hjörn
(böster om Hjörn) är mig obekant men bestämt kan
sägas att någon fanns där. Socknen hade
vid denna tid mellan 2-3000 inhemskare
Hjörn gjorde att ytt innekället blev stort.
Hjörn, Lås och börsmeder i särskild spe-
ciet fanns ej under 1880-talen men alla
smeder måste kunna få upp en börs pipa.

reparera, eller helt tjuverke t. ex en större eller
vanlig dörrlås, tjuverke en plåttör till en
kamin, ja t. o. m. göra en kamin-kucka av
förtent bleckjärn. Smeden borde ha en
både plåt- och blecklager, loda alla gam-
la otäta koppar- och bleckbrenkor
sen skulle han framföra att en bra hovslag-
are. Ett ordpråk lyder så: "Då vete
smie-en = (han ansågs göra vete en hel del
om var felet låg.)"

Ingen av de här från 1880-talen outa-
lade smederna tjuverkede smide på
lager; men den av dem som tuffällvis
hade mindre arbeten som väntade, smidde
då acetic härt- och ox-skor, samt söm-
te dessa, för att ha färdiga till någon som
begärde dragarnas skoning. Smeden kunde
i regel när hans kunden ifråga om

Större skänning (= piset hys skor) var all vänta
och hade där för skön- och färdiga.

På de större gårdarna inom Thaleör
fanns smedja vilken oftast ärendesades
av smeden d.v.s. själva luggnaden och den
grovre verktygen, framför allt smides-ståden
bälgen (= fläkten) m.m. Tjölvs gårdsmed
betalade en kontant årlig summa för hyra
= av smedja och bälsta, något högt
pris av gårdens för deras arbete, hade han ej
i första hand var han skyldig — och tack-
sam att få att deras arbete, vad han med
hände (= hant) utförde han åt andra som bad
han om och löjde även då vanlig taxa.

Tjölvs-smeden hette under 1880-1890 talen
Bosendal och var skänning till böden.
Ejaren till Tjölvs herrgård prästen Holmberg
var själv skänning, möjligen hade han lärt

föredragit en landsman. Förörrigt skilde sig
den skänke arbetsvagnen nu från den små-
ländska, och på Jöbej användes skänk red-
skap. Denna Jöbej-gårds-smed bodde
i gården. Enet gamla torvketäcks h-vånen
stuga, gården är känd redan gammal skettorik
tid = kiken gatiden, sådeles utanför smedjan
dörr finner än i dag en välbehållen banta-
sten, troligen fridlypt. Smedjan betägs en lik
som alla andra smedjor sådeles in på
Landsägs-kanten — så att den som
körde eller red förbi smedjan kunde utta
kvar på seer fordon och ropa in till smeden
med förfrågan om det eller det arbetet var
smart färdigt.

Bönderna själva utförde icke något
närmvärt smidesarbete, möjligen hände det
att de broddade en häst. De hade heller

inga smedjor vid sina gårdar som man
t. ex. hade i Döderhult Smål. Höjningen
har kanske så varit fallet tidigare men de
antalsades aldrig på 1880 talet trots att man
berättade mycket om gamla tidens arhels-veder
och bruk där, inte heller syntes några gamla
bygggnader som kunnat vara smedjor, gamla
brännies läremot fanns det gott om vilka
nu på 80 talet användes mest till smides,
eller också som redskapsbodar.

Smide kom induttri förekom ej. Men
från andra krängliggande socknar lär det
förekommit att g. h. marknads smide utför-
des. (Dessa smeder = hän-smeder hienverkade
läte hantligt smide såsom potatis- och
flå-packor (= chakt haktor), låsar, eldstänger
och en del hämt-smide = gjerstakar, gjerstör-
nor, i t. h. Dessutom att något eggjärn

bål- och tälj- samt skräyxor (för skesavverk-
ning) liar och järnräpssor, hack-knivar
med trärakt, för hackning av kottar till
kott, köttkneccar o. d. l. (obs! Köttkvarnen blev
allmän fört in på 1900 talet.) De här hem-
smidda arbeten såldes på ortens mark-
nader — Även plåtkageri arbeten till-
verkades av dessa marknads-smedar.

Om på 1880 talen hade den ursprungliga mo-
dellen på sope-skoffor (=skufflar) ä trä, nästan
kännet av bruk och marknads-smederna till-
verkade sope-skoffor av järnplåt som kalla-
des soprskufflar, Även kaffekvarnar tillverk-
ades och såldes, tälj-knivar, slakt-knivar
m m. Tingan smed slipade någorlunda de
verktyg som så behövdes, detta måste köpe-
ren själv utföra, inga trä-rakt följde heller,
varken yxor eller andra föremål, men detta

ACC. N:R

M.

14622:16.

arbete utfördes av barnens mödra, deras söner
eller döttrar.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

i fråga om antäeningsvillkor för smedepå-
större gårdar:

så var sänderstecknads fader antäld som:
i förlita hand lantbrukets smed (som det kallades)
vid Hareby gods och järnbruk, under åren
1866 — till 1880. = 14 år. Under hela denna
tid gälde samma löneöverenskommenhet hela
tiden 2 kr pr dag, fritt husstäm = 2 reem med
delat kök till en annan smedfamlef, fritt
redbrand samt kyrmligt trädgårds land,
för årets grönsaker samt potatis för hårten.

Detta låter efter den tidens förhållande
mycket bra — men smeden var skyldig
att själv anlåna och ge full inacordering
med mat och träd, åt 2 smeddrängar.

Den hade högt 50 öre kontant om dagen
vardera, också skulle smeden på enbart
den ena kronan om dagen försörja sin

famely (från och med 1875 var vi 6 barn)
 således då 8 personer eget hushåll — och
 så — tidigare änen född drängerna. Dessa
 hade aldrig gått om han ej varit gift med
 socknens barnmorska. Vacken hade 200 kr. i kon-
 tant årlig lön samt mient lika mycket i
 bestämda rojster vid varje olika i sjukdoms
 fall — tillsammans årligen. Förörrigt
 var det att göra som alla de på bruket och
 mekaniska verkstaden antälda: lers på kre-
 dit, på brukskantout togs ut brödsäd mot
 års kredit, i brukets deversiehandel köptes ut
 som behöfdes i ett hushåll, men handlanden
 satt där alla arlönningskvällar, och emottog
 ur hussörrens hand vad arbetaren var skyldig
 — resten lemnades till arbetaren.

Skulden för spanne-mål = brödsäd samt
 skorn och hade tre hushålls-grisarna som ju

men alla hade — kunde få anta längre tid
men måste någon gång betalas. Måna båda
äldste bröder födda under Västra Torsås vikt-
ren år 1862 = Herman då, och Alfred 1863. Boro
starka och arbetsvilliga och började tidigt sam-
12 — 13 åren gå hjälpa till i smedjan, så att
förut ersatte de ena smeddrängen och sen
båda, en 3 år yngre bröder född 1866. Börja-
de också vid tidiga år — äldstfilhantaren
i smedjan (= läsnare arbete än släggning.)

På den tiden var lät skoltjegeten att begyn-
na på skolan som alla — och behövde — arbeta
på järnbruket eller i smedjan — gick endast
varannan dag i skolan — och kunde såle-
des arbeta varannan dag. Pojkarna hade
det inte lätt, de hade långa hemläxor att
läsa den dagen de var frånvarande i skolan,
och dagverket i smedjan räckte 12 timmar

från 8 från 8 em. med 8 timmar måltids-
raster, men de följde bra med i skolen derpis-
nien. Och hade medelmåttiga betyg. Och
efter slutad skolgång skaffade de sig ytter-
ligare kunskaper. Hela söndagarna hade
alla de arbetande barnen frie och roade sig
storartat, feike i den förhöflytande Helige-å var
deras hobby, och snärja gäddor samt all metning
var tillåtet. Fiskeredskapen enkla, men det
hela var lika roligt som nu-tidens lepps.
— ja det var en slags spel — med gäddor
och abborrar. Pojkarnas matlukt och
sömn var alltid god.

Obs! Om Lantbrukssmeden på
Huseby ej hade free synsättning med jordbruk-
redskapen var han och hans medhjälpare
skyldiga att utföra en del arbeten för jäm-
brukets och verkstadens räknning, verkstäta

för verkstaden vilken övernattade allt arbetet
i maskin = mekaniska verkstaden och maskinen
hade ständigt ärende in i smedjan vilken öm
var arbetsplats för verkstadens mekaniska smeder
enfl. verkstadsarbetare dessutom fann begge de
flora stång-järns hammarna här vilka
drevs med vattenkraft, så att några
s. k. slenkertender för smedens medhjälp
blev det aldrig fråga om, trots att lantbruks-
smeden för övrigt arbetade självständigt.

Verkmästaren hette Flodenberg och var
Värmlänning, han var så gott som
an-alfabet i vad den gamla småländska
penningröskningen i ~~det~~ daler, då gäld
den mycket glädje för arbetarna när dessa
ropades in på lagret där någon ortsbo
ville köpa ett järn-kok-kärl, och verkmästaren
begärde 75 öre men kunden påstod att hans

granne dagarna förut köpt en lika stort
järnkärl = (jintgods) för halv-fem-te daler
(= 4, och $\frac{1}{2}$ daler) detta var precis samma samma.
Obs! Det var lite s.k. förbättring

medan smälänningarna och den härmländske
verksmästaren dock merst till nytta på båda håll-
en.

Varifrån kom smeden? Ofte var denne
smed-sön, i många fall bondson, på gärd
av att det ansågs bättre upp att vara smed-
mästare än dagsverkare (dagakarl), av
den som växt upp i en bondgård. Oftast
var ju rykten-kruken stor, och endast en
av dem kunde överta pådermegården och
samtidigt ge föräldrarna ärendatag (= bödo-
råd), på gärd av dessa försörjningens skyld-
igheter kunde ingen större summa betalas
för gården, vilken summa skulle delas upp
som arv, mellan de andra ryktenen, des-
sa måste därför söka sin utkomst på annat
sätt, då ansågs det som ett skapligt sätt
att lära till smed, och med tiden bli egen
företagare, och slippa gå under andras komman-
do när man var son till en fribores bond.
Lära-tiden var 5 år men antingen

praktiserade denne utlärd lärning ännu
någon tid antingen hos sin läromästare
eller hos annan smed och på annan ort.

Tvåhåliga fäce blev ej en smedlärning
mot tages i lära förr än vid 15-17 års
åldern (utväddar - och skomakarlärningar
däremot började som nioåringa) men
smedmästaren fordrade äldre och kraftigare
lärningar, som orkade sköta släggan,
liksom dra bäljen. Någon län hade smed-
lärningen ej, därpå behövde han en någor-
leende bra kem, därpå kunde på lita
klädes. Dock lär det ha förekommit
att arbetslösa mycket fåfänga pojkar läste
sig yrket genom att städja sig som smed.
dräng till någon mästare, där han fick slita
mycket hårt mot en yppar samma av
lärning som en band-dräng, och efter att

ha bejt plats hos olika smeders under 7-8 år
ansåg han sig kunna bli egen mätare.

Om kontrakt skrens mellan mätare och
lärling är krig obekant, men en överens-
kommenhet träffades och stadfästes med
handlag, det ätt jag med bestämdhet.

Lärlingen hade — liksom smed och drängen
eller arbetaren (hanke en gäst som trampet
någarna och nu stannade en liten tid här) —
fri kost och logi — hur dant och detta seita
kunde ha. Torpar-söner gav sig också ut i
smedlära delais beröende från att de tyckte
torparyrket var alltför vruselt — och
medlåtande att gå som en slav under en
bonde, eller hos en vräkig herrgårds-ägare,
som utbögs dagsverket torparen entier mörgen,
och slutligen vräkte honom ut ur sin hem
och från den jord han odlat och delat.

Rej skulle då bli smed. Cella hade ju Lång
arbets tid under 1880-talen och tidigare.

Smeden arbetade dock i regel endast 12-14 tim-
mar per dag. Lite bättre arbetstid förde de
också (=beständ) än bönderna.

Ja, i vanliga fall kunde Lärning eller
dräng få att göra något litet arbete för egen
eller annan persons räkning, det hette då
: att det kan du få göra på fritid, ty jag har
ej tid nu — ärså på du lär du på
samma gång, och så om du kan t. ex. fästa
upp en börs pipa eller gånge: det eller det.

Denna lilla ersättning fick också Lärning
behålla. Någon Lärning skulle ha lite be-
talt för de sitta &, eller ett, Lärningsåren.

Ja, i mindre smedjor var mästern ensam
och lejde då en och annan dag vilken som
helst att skita släggan, det lär ha hänt

en hustru var sin make behjälplig genom
 att dra vägen, men det hörde äldre tid än 80-
 talet, inte så att det ansågs ohamligt att en
 kvinna utförde manfolk-a-göra. men de flata
 smeder hade stora barnkullar och tiden för kvinnan
 mellan barnsängerna, då gick att spenna, väva
 och för hand tej. familjens kläder samt kuren andra
 göromål som smedens make ej — på grund
 av sin mycket arbete ~~ej~~ hän-g-de (hant) ^{hant}
 med. så fort barnen växte upp började dessa ar-
 beta i smedjan. Tänk vilken glädje för den
 7 — 8 åriga pojken att få bli en parr upp i
 smedjan, det var annat där bland sot, eld
 och alla slags järnbitar. än att sitta inne
 i stugan och vagga smånyknen, alltså
 på en pall och hårda all så fort modern
 spann. Tonedypket gick ofta i arv. Fanns ej tillräck-
 ligt med arbete hemma, ställde sonen sig till smed-lärling

eller rulle till någon mekanisk verkstad och
blev med tiden filare, maskinarbetare eller
rent so gjutare. Ofta övertog en so sonens
hemsmedjan om inte förr så vid
faderns död. Smedens anseende
berodde mycket på hur rikssm, reek och
än en hur kunnig han var. — Och hur fattig
han var. Någon rik smed outalar aldrig i
Sågerna. Typiskt var de flesta smeder be-
givna på spnit, men det var ju så gott som
alla under den "gamla goda tiden". Sedan
: var också sådan att många händes hade
ett kvarter brännien med sig till smeden
för att liksom muta denne, för att genom
få sin häst skodd eller få ett redskap
lagat med förtä. t. ex. en oermbärlig
hjulskena anlagd, eller dylikt.

Detta mutande var inte bra för smeden

det var som att "vacka den hunden som ~~sov~~
sover". Långresällden och bondsonerna
var såsom såta vänner, de hade ännu på
80 talet olika politiska åsikter, socialt
var då en mindre väckande namn i
dena, och kringliggande socknar, och medar-
betarna blev tidigt smittade av denna nya
lära (som den kallades), social ville någ-
en och annan bland dräng-bond-drängarna
vara — Men socialt? Nej inte.

Utläddräkten lik som hår och skäggtulle
var ungefär densamma. Tyvadaes lag
var att smeder utladdas förkän- g av
garnat kalvskin, bit lärft-skjorta,
mullskinn- g eller badnalsbyxor, värt
av gyltyg (ofta hemvänt), trä-shor eller
trä-bottade tofflor, kemutvade varma
ulltrumpor. Efter 30—40 års skolorn

bar de flesta helkhägg (liksom de flesta andra
män, från och med hvar en samt brukspatron
Josef Skrefens på Huesaleg back, t. o. m. Rackan
[= tättaren].) Vid hvar arbetet i smedjan

angår så hände det att någon som kom med
ett broskande arbete ombads att stanna
som handräddning.

Om skicklig och
skötsam smed räknades tuskörs böndernas
giller-lag vid begravning och bröllop, men
sen berodde allt på hur pänig han var. Några
större kalas blev han ej bjuden på, då han
sällan hade tillfälle att bjudas igen, och i
alla gillen (kalas) räknades värdskapet i första
hand med dem som de var skyldiga, (kalas
skulle betalas med kalas,) och det var
ju oftast trångt — "om salichelerna"
i kalasen. Smeden utgjorde inget ^{allt} stort
dag från annat hyggligt och skötsamt

arbetsfolk, men var han en slarver = mindre
skötsam, så likställdes han bland annat mindre
skötsamt folk, av andra kyrken och ständ-
socialgrupper).

Några kommunala förtroende uppdrag, kun-
de smeden ej emotta på grund att han —
liksom den stora mängden skivade rättsä.

Utsman rättsä var på 1880 talet bara en
hjälp, för socialerna. Jordägande bönder
och större fasthetsägare samt huse tjänstemän
förutom godsägarna, var de som betänade
att kommunalt enam sönnen. Han skattade
efter s. h. fyrk. Har många fyrk man skulle
ha för äga rättsä är för mig obekant men
ja jag minns gamla skattesedlar från Skatelön.
som mor förvarade efter fars död där de
var taxerade till 14 fyrk, och alltid måste
mor, även sen han blivit änka 1880, lämna

en viss procent fattig-såd (som) de fattiga kon
och mot en begäran från fattig-värden] hemta-
de. Med tiden bröckade för lemna pengar,
för att klippa ha besvär med att anskaffa det
mån av bröds-såd han var skyldig att lemna.

Löjligt är att men far och hans jämlikar
verkligen egde röt-rätt, men helt enkelt
struntade i besväret med rötning. — Vål
vinte de att det i alla fall blev som de s. k.
reka, ville. Ett ordspråk från Småland
tydde: "Dras må harrar-herrar: lå å
som te å pissa i mot-vind (man fick det
igen). Inredens bords var ungefär
som det vanliga sk. små-folkets: stuga-
het och vanligen en / stort rum, i kammar
samt kök. Inredens, så väl som allmänhe-
tens hem var alltid en såneng stegs, med
endast en vind. Under sista delen

av 1800-talet var det inte vanligt att någon
smed drog ut tänder (d v s från 1850 — 1900).
Men tidigare har detta omtalats från V. Torås
och Härkeanda) ne, Gu-a-lön (= Gud vare lov)
nec fanns) då gamla sjukvårds-soldater
[eller deras söner] som knep ut tänder på folk.
Om då nu va sönerna så hade di arvt
redskapen, å lärt konsten av fä-a- sen-g
(= sen far). Men då prästods att
flor i världen skäu-a då hänt: att
En och annan smed drog ut tänder —
rätt så knepigt: han band då en
stark hemskenen helkinnes sytråd
om den sjuka tanden, ^{sedan} fäst vid skruer.
Stycket i fil-bänder, där efter band
han "delikvanten" med en starkt rep vid
samma bänk — men detta rep var något
~~klämt~~ ^{klämt} än tråden om tanden. Därefter

tog han det stora glödheta järn han
hade i beredskap i hånden —, med en smi-
des-tång. Och ströckte denna litglödande
järn hårt fram mot enriktet på "dele-
-konsten" vilken därvid rejekte hårt
till, för att fri sig, för järnet — och sam-
tandens snöre var kortare än fånglets,
följde helt naturligt tanden gied.

Ja, så har upptecknaren = berättaren
hört omtalas just från angivna
trakter. (Lär eller eljert) va då ju
helt naturligt att folk vände se te men-
ne tandutdragning, han hade ju
gott om tänger, utå alla de slag, från
den lilla nästa vyke-tängen, å sen aut
större å större, ett som folk sådde må
å gapa. ja, en del smeder var
verkligen duktigare än de gamla

Wack salvarna, när det gälde djurjuk-
domar (eterimär fanns ju ej förr från
it cehelkeftet — Och änen då det fanns
badde de för anlögret) Men smeden begrep
t. ex om den kälta och sjuka häften
var förgjord eller det var fråga om t. ex
blodförgiftning han fått,
nu med vordit i hasen, på. q. p. lund
av sörn-stick eller sårkador i foten.

Jo, genom att slita bort hästskar och
bladda fot och has i — brännvin, samt
därefter låta häften kila och få vattenanlag.

Äml. äldre sägesmän min moder
född 1834, och hennes moder född 1803
mfl. trodde många bland 1700-tals gene-
rationer verkligen att en del smeder var
troelkenniga eller att de på grund av till-
ständiga arbete framför elden som ju hade

Som ju ägde stor magisk kraft, liksom smed-
ens arbete med stål och järn vilka också
troddes göra folk enonute mat och troddan,
liksom hans kunnighet att forma järn och stål
som han ville, gav honom liksom att de
glöd och — mat: att kunna betvinga både
nykardarna och troll-tyg — ja det både
en sådan man som smeden kunna, därför
vände man sig till denne och i många fall
kunne han ge hjälp. Tåkerligen var en och
annan bland dem kunnig i hejmatismen,
var de nu lärt sig denna konst, men det hell
synas så, ty det har berättats om smeder (i äldre
tid) som endast genom att stryka en häst på
länden kunnat förinå denne att stå helt
stilla, medan skoningen påjock, under det
att andra smeder på inga sätt kunnat
på häften att släppa till hoven för skoning.

Denna tro på smedens övernaturliga
 botande är äldre än under 1880-talet
 men givet under 1880-talet hörde jag berättas
 där en nu var det ingen som ansåg smeden
 kunna troas, men — "förs i världen"
 påstods det att en och annan smed var troll-
 kunnig, så berättades det om en smed uppfra
 Vetlanda-trakten som kunde bända an
sejra på folk, men för att få dem dänkän
 måste han ha dem inom sejrhåll — i
 ett rum fönt. Tilunda hände det i en o. k.
 dagsverksstuga (plats där dagverne på gård
 en åt sin medhanda matsäck samt vilade
 (nack.) att gårdens smed visade de närmast
 ande att han kunde krypa igen en ~~stall~~
 eksholk som placerats utmed på gården
 "Älsdarna" såg hur smeden kröp in i
 stollens ene. Enda — och kom ut igen

den andra = flera alnars längd. De häpnade
allt men just i samma teia som smeden
ansågs kupa inne i stocken kom en person
som icke förtut vettat emne i dagesverkis-
stugan dence så hur smeden kröp på
händer och fötter utan på den vågsta liggande
stocken och sade frågande: vet å (varför)
står hi å teia på smeden som kupper på
stocken just då brat förbröllningen
och alltså såg nu smeden kupa utan på stocken.

Alla sådana pachaser kunnat spridas
så Länget som mer tyg thatelön, V. Torsås
och Härleunda kan beropa å all förordan
för. Dessa sockennämnen till Veltanda mark
nad och Muck på vägen kört dit å
berättas. Ja, en och annan trodde
ännu på 1880-talet att det "förr i värld-
en" skulle ha förekommit sådant.

Ordpråk och talesätt om smederna

Somens häst, å skomakarns häring
 på oftast dansa barfötta-a (=barfotade)
 [beris på att hantverkarna måste i förtä
 hand tänka på sina kunder]

Då Wete(het-e) smien (=berisar att denne
 brukade va kunnig i flera saker än de fluta
 andra.] Exempel. Någon beklagade sig över
 att ha förlagt en viktig sak smedande
 när denna fanns ja då het-e smien sa
 den andra. Mantho då blev bra
väjalaj (vågla) le park — ja då Kate
smien. Dessa var som ett flygan-
 de ord.

Smedjan

36 - En lad-liknande byggnad, betrod an

ett rum, alltid lika sidigt å alla 4 håll.
 Ingång 2 = dubbel dörrar = således stor ingång.
 Denna fanns alltid på väggen som ligger mot
 vägen. Bakkt fram, eller på ena sidan fanns
 snaren med sin ämbel och bely = fläkt,
 ett fönster på vardera av de andra sidorna,
 mid det ena av dessa fanns den s.k. fil-e-bänken
 man såg stuv-stycke fastsatte i den kraftiga
 plankor, i ett och annat fall fanns 2 stuv-
stycken = ett stort och ett mindre samt
gång-skivan (en gammaldags bormarken)
 som drogs för hand, och den som gånge
 hål i någon järnbit, denna drogs med
 vänta på det under det att jävla arbetet
 utfördes med höfran. På filbänken
 fanns all den mindre verktyg som dag-
 ligen behöfdes, från olika små nytteligheter
 till vanliga hammare, mejslar och bullar.

ant låg utbredd över bänken för att lätt
kunna överbliddas, mycken s. k. vråte,
som genast borde ha kastats ut, fanns också
liggande bland verktygen på filbänken
Golvet bestod av trestampad lerjord,
alltid svart av sot, i d. smidesstället fanns
ju alltid, och en kraftig smideskammare på
p. u. med vilken de flerta smeder kunde
mot stället framhålla — en dags
rackert "klockspel" medan de tog sig en
frunderare i var någonstans det heta järnet
skulle hamras ut — eller förmas
reent. I ena hörnet av smedjan fanns
kolhöggen direkt på golvet men upphärad
mot väggen. På 1880 talet användes
huvudsakligen stenkol som köptes av den
som sålde stångjärnet i olika dimensioner.
I Skatelöv fanns på 1880-1890 talet

en företags- som stations-företändare vid
Greinslör järnvägsstation beken från järn-
beken tog hem järn och stenköl och sålde
till smederna. Dessa som ej hade mer än
någon eller en par km. till stationen gick
i järva till fots dit och köpte 1-2 järnstänger
som de sen bar hem på axeln. Annars
passade de på och sände bud till någon av
sin kunnader som var ute med lämpligt
utdorn. Då är tidigare användes mest
träskäl, som i förväg butälts hos några
högprägar som köldole. Tänkilda
kolhus fanns aldrig, det betraktades som att
ha för-rådet inne i smedjan. Skottall fanns
ej heller. Håttor som skulle skos, bands i
grimmor vid den grova trä-skå som
uppförts för detta ändamål emid smed-
jans ytter-vägg mot vägen. ~~Skottall~~

Oxar skoddes så gott som alltid i gården där de höjde hemma, och smeden kallas dit. På de större gårdarna fanns skottall för dessa där de gynnades en enkel insättning — liknande en kungälsbands, och den intet ont anade oxen började genast se efter mat i denna men just som oxen sträckt fram sitt huvud med sina stora horn över denna lades en plankan mellan Oxens huvud och den övriga kroppen, hans bakben hisades därpå och några tecken från golvnet så att han ej räckt detta, sen gick det lätt att skotta Oxen. Smeden hade smeden färdig-gjorde med sig — Och hade av ägaren eller dennes omkund fått en entent mått av Oxens storlek på fötterna, dessa mått togs med en par trästickor. Den som ej ägde skottall

brukade samla ihop lagns starka män för
medhjälp, oken smärjdes då omkull
i t. ex. en hög av avsmagt s. k. får-a-ris
(lör-foder i kårvar som fåren ar ätit) och
nu när oken låg här knuffade han de
männerna sig över denne och höll medan
smiden skodde. Abs! oxar var egentlig-
en skodda endast under vintertiden.

Verktögen som användes vid korvlageri
bestod av skoveljärn värmad hoven bakars
och förmodas vidare lång (-sko-tång)
(troligen ej samma modell som de vanliga)

En förtändig smed fick häften att
stå stilla genom att av ägaren sam håll
upp hoven fråga om häftens kinnelag,
den orolige kände, eller elske häften
toggs med kuttändhet, ingen latsade om hans
o-arter, den vänlige häften togs med snitt

tiotal och en bit socker.

Ja, var smeden hade mindre brådskande
arbete. tjuverna des hätskor och söm-
de förre brentades i kop och bands samman
med ståltråd, varefter de hängdes på
väggen över sillbänken.

Facts men av t. ex hjul-skenor tuggick
på 1880 talet så nu man efter mätning av
av hjulets omkrets kläpptes av ett lagom långt
parti, därefter värmdes begge dessa ändar i
i älsjan⁽²⁾ = härden och lades nu på stället var-
vid man från begge sidor rakt in skenan
och kuspetsade denna samt därefter in-
passade denna i skenans andra ända
och såhunda hamrade samman dessa.
det var oförmåligt att hantera dessa
hjul-skenor både i elden och på stället
det var också väsentligt att ~~av~~ värmen var

lagen vid smetsning värmen kunde
var så stark att den gjorde arbetet mycket
hållbart, men för liten värme förenade heller
inte de olika delarna. Smetsning följande
god yrkeskunskap, likaså med hårdning,
då doppades det heta, formade järn exakt
i ålet ner i hett vatten, även så kallade
(oftast gammal härken sällsk. användes
som hårdningsmedel, i varje medje
fanns en gammal kavrad smörkärna
av den gamla höga, smala modellen
vari hårdningsmedlet förmasades.
och vari även detta vatten hentades
från brunnen lite oöfvänsa än bäst
vi minnas dessa gamla laggade smör
kärnor hur den ena staven var längre
än de öfriga, och användes som ett slags
kraft vid flytning av kärnan, för hård-

ningens vatten varo dessa hård alnärkta
på grund av sin djupa men en meter
djukt det var en sticke mer än en långa
föremål till ex. stemborr. ja dessa stela
des liksom mejslar och en del verktyg

Om på 1880-1890 talet senare spårades
ej så hårt på stålet utan sk. stålborr
blev allmänt och då användes borret och
mejslen till de blev utslitna.

Smeden köpte till sina materialer. Om
om han var så fattig att han måste begära
förskott på arbetet för att kunna köpa
vad som behövdes. ja, i slutet fann
kunde någon på lemna sin gamla
skrotjärn till smeden för omsmidning
men detta var en äldre tid (omkring
mitten av 1800 talet, det fanns då en och
annan äldre smed som tillverkade många

enkla järnvaror av detta såsom bords-
knivar, knivar, tiu dörrars innerida,
mindre gängjärn eller dylikt. Så gott
som allt s. k. hushålls smide betaldes
hos smeden helt hos någon äldre som
försökte arbeta i det längsta och måste
nåja sig med enkla smidet nu.

Smedjan var den klara vintern och
mycket kall någon direkt samlings-
plats var det icke men många gubbar
möttes ju av en händelse här och då berättas
des nyheter från de olika byarna. Smederna
var kanske att bli bjordna på brännvin av
en del vänner men oftast dracks detta
enkel i smedens stuga till det kaffe som
smeden — i gengäld bjöd.

Det var skadligt för smeden med detta brän-
niskyndande liksom för hans unga lärjungar.